

Mitä on odotettavissa Serbian ja Kosovon dialogissa?

Euroopan unioni (EU) on ollut merkittävä toimija Länsi-Balkanilla erityisesti sen jälkeen, kun vuonna 2003 Thessalonikin kokouksessa alueen maille annettiin mahdollisen EU-jäsenehdokkaan asema. Yhtäältä EU on Länsi-Balkanille talouskumppani, toisaalta poliittisen muutoksen edistäjä ja myös rauhanvälittäjä. Kaikkein tärkeintä on kuitenkin ollut, että näkymä EU-jäsenyydestä on tukenut rauhankehitystä alueella 1990-luvun konfliktien jälkeisessä tilanteessa.

EU:n turvallisuus- ja ulkopoliittikka Balkanilla on keskittynyt erityisesti Pohjois-Makedonian tasavaltaan, Bosnia-Hertsegovinaan sekä Serbian ja Kosovon suhteisiin. Viimeksi mainitussa EU on käynnistänyt niin kutsutun Brysselin dialogin. Pohjimmiltaan kyse on Kosovon vuonna 2008 tekemästä itsenäisyysjulistuksesta, jota Serbia ei ole suostunut tunnustamaan huolimatta Yhdistyneiden kansakuntien (YK) Kansainvälisen tuomioistuimen vuonna 2010 tekemästä päätöksestä, ettei itsenäisyys riko kansainvälistä oikeutta. EU on siis saanut YK:lta vuonna 2011 mandaatin välittää maiden välistä dialogia, mutta ratkaisua kiistaan ei ole syntynyt.

Yhdessä YK:n kanssa EU on kuitenkin edistynyt muissa Balkanin konfliktikysymyksissä. Vuoden 2019 helmikuussa astui esimerkiksi voimaan Kreikan ja Makedonian välinen Prespan sopimus, joka ratkaisi maiden välejä vuosikymmeniä hirtäneen nimikiistan. Mitä tämä merkkipaalu tarkoittaa Brysselin dialogin näkökulmasta? EU:n edustajat ovat toistuvasti esittäneet, että Serbian ja Kosovon tulisi hyödyntää Prespan sopimuksen suotuisa liikevoima ja etsiä nopeaa ratkaisua myös omaan kiistaansa. Syyt näille neuvoille on helpompi ymmärtää, kun ottaa huomioon EU:n tulevat parlamenttivaalit toukokuussa 2019. Asiantuntijoiden mukaan EU pyrkii todennäköisesti kiirehtimään sopimusta ennen uuden EU-komission muodostamista, sillä uusi komissio ei välttämättä enää tule korostamaan EU:n laajentumispoliittikkaa. Uusi komissio saattaa myös entistä enemmän heijastella Euroopassa vallitsevaa populistista ilmapiiriä, josta puolestaan Serbian ja Kosovon johtajat saattavat pyrkiä hyötymään.

Yhtäläisyysmerkkien vetäminen Kreikan ja Makedonian ja toisaalta Serbian ja Kosovon tilanteiden välille ei kuitenkaan välttämättä ole hyödyllistä eikä riittä perusteeksi kiirehtiä sopimusta. Pikemminkin se heijastaa toiveajattelua ja mukaillee paradigmaa EU:n vaikutus-

vallasta välittäjänä Balkanilla. Paine nopeaan sopimukseen on osaltaan taustalla Kosovon presidentti Hashim Thaçin ja Serbian presidentti Aleksandar Vučićin yhteisessä ehdotuksessa alueiden jakamisesta – tai pikemminkin vaihdosta – maiden kesken. Ehdotuksen mukaan pääosin serbien asuttama Pohjois-Kosovo siirtyisi osaksi Serbiaa, kun taas tällä hetkellä Serbiaan kuuluva, albaanienemmistöinen Preshevon laakso liittyisi osaksi Kosovoa. Vaihdon seurauksena Serbia suostuisi tunnustamaan Kosovon itsenäisyyden. Saksa ja joukko muita EU-maita torjui ajatuksen tuoreeltaan sillä perusteella, että rajojen uudelleenmäärittely Balkanilla ei menneisyyden konfliktien valossa johda hyviin seurauksiin. Ehdotus sai kuitenkin myös EU:ssa tuulta alleen, kun Yhdysvallat lausui kannattavansa mitä tahansa ratkaisua, jonka sekä Serbia että Kosovo hyväksyisivät – vaikka se sitten merkitsisi rajojen siirtelyä.

Samaan aikaan Brysselin dialogi kuitenkin pysähtyi, kun Serbia onnistui estämään Kosovon jäsenyyden Interpolissa ja Kosovo kosti määräämällä 100 % tullit kaikelle tuontitavaramalle Serbiasta. Kyseessä ei ole ensimmäinen kerta, kun dialogi taukoaa. Sen taustalla hiertää vuonna 2013 saavutettu Brysselin sopimus, jota aikanaan pidettiin kaikille osapuolille hyväksyttävänä ja siten historiallisena ratkaisuna. Sen ehtoja ei kuitenkaan sittemmin ole täytetty, mikä on hidastanut dialogin etenemistä.

Riippumatta siitä saavutetaanko lopullinen sopimus Kosovon ja Serbian välille vuonna 2019 vai ei, yksi asia on selvä: peli näyttää nyt olevan maiden presidenttien hallussa. Jos nykyinen pattitilanne jatkuu, sekä Thaçi että Vučić ovat onnistuneet luomaan suotuisat olosuhteet, joissa odottaa uutta komissiota ja entistä parempaa sopimusehdotusta toukokuun vaalien jälkeen. Kriittiset äänet kummassakin maassa ovatkin väittäneet, että vallitseva umpikuja on presidenttien keskenään salaisesti sopima. Samaan aikaan EU:n tuki ”vakauskraatioille” ja riittämätön huomio demokratian edistämiseksi Balkanilla on johtanut aluevaihdon kaltaisten pikaratkaisujen esittämiseen Kosovon ja Serbian kysymyksessä. Toimivan sopimuksen olisi kuitenkin otettava aidosti huomioon paikalliset ihmiset ja heidän elinkeinonsa. Tämä taas vaatii väistämättä aikaa ja ponnisteluja kaikilta osapuolilta. Nyt vallitseva populistisia ja nationalistisia äänenpainoja korostava ilmapiiri Kosovon ja Serbian valtapuolueiden politiikassa ei povaa hyvää kestävästä ja vakautta edistävään ratkaisuun löytymiselle.

Marina Vulovic

Kirjoittaja toimii väitöskirjatutkijana Helsingin yliopistossa ja on erikoistunut Kaakkois-Euroopan politiikan tutkimukseen. Teksti on kirjoitettu maaliskuussa 2019, ennen EU-vaaleja.